

Drentse

provincie **D**renthe

Duitslandagenda 2017 – 2020

Mensen verbinden. Samen groeien.

INHOUDSOPGAVE

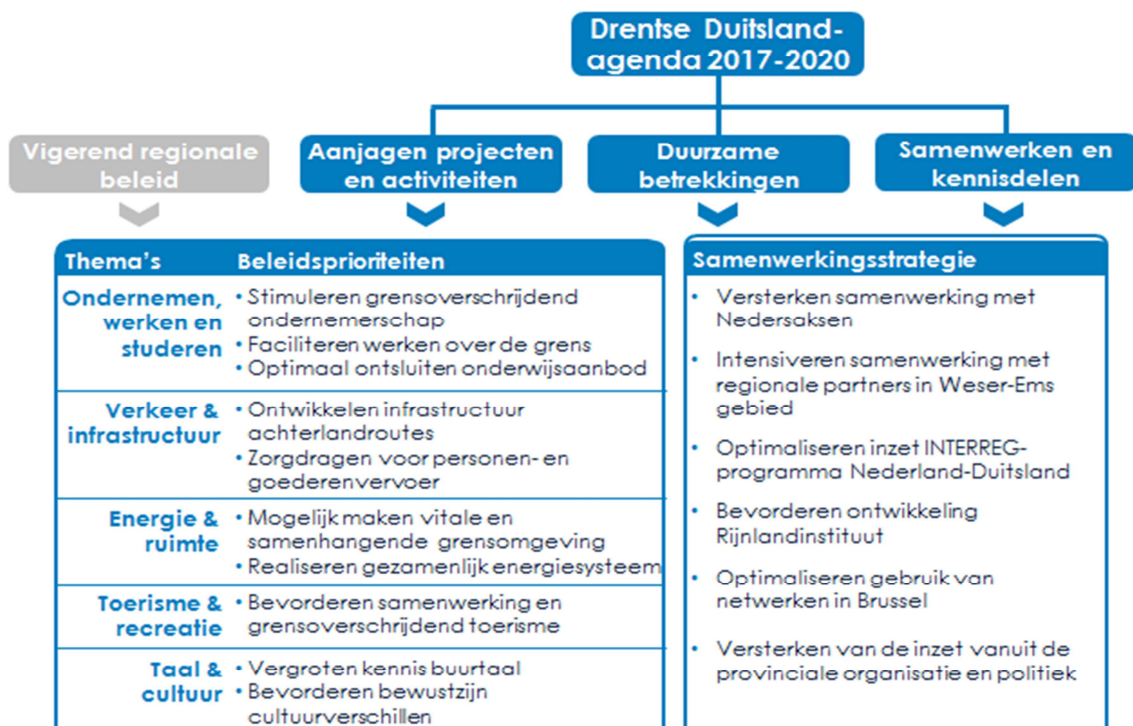
SAMENVATTING	3
1. INLEIDING.....	4
2. DRENTS-DUITSE SAMENWERKING IN PERSPECTIEF.....	5
2.1 Voortbouwen op ingezette acties.....	5
2.2 Werken aan één functionele grensregio	5
2.3 De Drentse Duitslandagenda.....	6
3. BELEIDSPRIORITEITEN.....	8
4. THEMATISCHE FOCUS	10
4.1 Ondernemen, Werken en Studeren	10
4.2 Verkeer & Infrastructuur	12
4.3 Ruimte & Energie.....	14
4.4 Toerisme & Recreatie	17
4.5 Taal & Cultuur	18
5. SAMENWERKINGSSTRATEGIE.....	20
5.1 Doelen.....	20
5.2 De Drentse aanpak	20
5.3 Provinciale organisatie.....	21
5.4 Samenwerking over de grens.....	22
5.5 Grensoverschrijdende instrumenten	25
5.6 Positionering in Europa.....	26
6. BLIK OP DE TOEKOMST.....	28
BIJLAGE 1 - Overzicht DRENTSE INTERREG-PROJECTEN	29

SAMENVATTING

In ons collegeprogramma 2015-2019 'Dynamisch en Ondernemend' hebben wij aangegeven de samenwerking met Duitsland te willen intensiveren om de basis van de Drentse economie en samenleving duurzaam te versterken. Wij streven daarbij naar meer culturele en economische wisselwerking met onze burens. Alle lopende inspanningen die dit streven ondersteunen en ons perspectief van handelen, hebben wij gebundeld in een Drentse Duitslandagenda 2017-2020.

Ondanks tientallen jaren van Europese samenwerking en het wegvallen van de grenscontroles zijn landsgrenzen in het maatschappelijk verkeer nog op tal van aspecten zichtbaar. Tegelijkertijd vormt de grens een kans voor werkzoekenden, ondernemers en studenten. Kansen die we al sinds jaar en dag succesvol concretiseren in de uitvoering van concrete en doelgerichte projecten, onder meer binnen het INTERREG-programma Nederland-Duitsland. Er blijven echter nog mogelijkheden onbenut. Een meer gestructureerde aanpak van de Duits-Nederlandse samenwerking gebaseerd op het investeren in duurzame betrekkingen, het aanjagen en ondersteunen van kansrijke projecten en activiteiten, en een nauwe samenwerking met onze partners in Nederland en Duitsland vormt in onze visie de basis om meer kansen te benutten. Wij willen daarbij een proactieve rol spelen in de vorm van het verbinden van partijen, het initiëren, faciliteren en ondersteunen van initiatieven en het inspireren van ondernemers, werkzoekenden, inwoners en maatschappelijke organisaties om grensoverschrijdende kansen te benutten. Daarbij redeneren we niet uitsluitend vanuit Nederlands perspectief, maar bieden ook een uitgereikte hand aan ondernemers, werkzoekenden, studenten, inwoners en maatschappelijke organisaties uit Duitsland om in Drenthe hun kansen te verzilveren.

Onze werkwijze bouwt voort op ingezette acties en successen uit het verleden met oog voor de opgaven van morgen. Daarnaast sluiten we thematisch aan bij lopende programma's en initiatieven zoals de Actieagenda Grensoverschrijdende Economie en Arbeid, de GROS-samenwerking tussen Nederland en Nedersaksen en Vierkant voor Werk (vanaf 1 januari 2018 Dutch Techzone). Inhoudelijk leggen wij in de periode 2017-2020 de focus op de bevordering van een grensoverschrijdende arbeidsmarkt, export- en grensoverschrijdende innovatiebevordering binnen het MKB, de ontwikkeling van het personen- en goederenvervoer op de spoorlijn Emmen-Coevorden-Nordhorn-Rheine en samenwerking op het gebied van energie en klimaat.

1. INLEIDING

Economie, werk en verbinding zijn de drie speerpunten uit ons collegeakkoord voor de periode 2015-2019. Samen met onze partners werken wij aan een nog mooier en krachtiger Drenthe. Een Drenthe waarbij welzijn en welvaart in balans zijn. Niet alleen met onze Nederlandse partners, maar meer en meer met internationale partners. Werkende vanuit maatschappelijke opgaven kijkt Drenthe steeds vaker over haar geografische en bestuurlijke grenzen heen. Dat geldt in het bijzonder voor onze grens met Duitsland. Ondanks tientallen jaren van Europese samenwerking en het wegvallen van de grenscontroles zijn de landsgrenzen in het maatschappelijk verkeer nog op tal van aspecten zichtbaar. Tegelijkertijd vormt de grens een kans voor werkzoekenden, studenten en ondernemers. Kansen die we met beide handen willen grijpen.

De voorliggende Drentse Duitslandagenda 2017-2020 vormt het strategisch kader voor onze samenwerking met partners in Duitsland. Een kader dat houvast biedt bij het aanvliegen en verzilveren van de grensoverschrijdende kansen en het vinden van antwoorden op de maatschappelijke uitdagingen waarvoor we staan. Dat betekent niet dat er in de huidige collegeperiode nog geen resultaten zijn geboekt. Integendeel zelfs. In het streven naar een regio zonder grenzen hebben wij tal van acties geïnitieerd en ondersteund. Mede door onze inzet participeren diverse Drentse MKB-bedrijven in het INTERREG-programma Nederland-Duitsland. Op maatschappelijke thema's als energietransitie, zorg, food en smart manufacturing. Een ander voorbeeld zijn de 250 Nederlandse zorgstudenten die via het project 'Sorgen für, Sorgen dass' stage lopen in Duitsland. Aan Drentse activiteiten geen gebrek. De Drentse Duitslandagenda 2017-2020 bundelt deze en andere lopende acties en beschrijft daarbij kernachtig het handelingsperspectief voor de Provincie.

Een werkwijze die voortbouwt op de successen uit het verleden, met oog voor de opgaven van morgen. Met blijvende aandacht voor complexe langlopende dossiers als achterlandverbindingen, erkenning van diploma's en beheersing van de Duitse taal, evenals het verkennen van grensoverschrijdende economische kansen op nieuwe thema's als energietransitie en bio-economie. Met onze Duitse partners kennis delen en krachten bundelen. Ook richting Brussel. In wisselende (noordelijke) allianties, schakelend tussen de Duitse bestuurlijke niveaus. Investerend in toekomstbestendige relaties. Opgavegericht, te allen tijde werkend vanuit onze verantwoordelijkheid voor het Drentse belang.

Met deze agenda geven wij onze inzet voor grensoverschrijdende samenwerking meer kracht en meer richting. Daarmee maken wij werk van de in ons collegeakkoord geformuleerde ambitie: het intensiveren van grensoverschrijdende samenwerking. Door culturele en economische interactie in de grensregio te bevorderen. Door mensen te verbinden om samen te groeien. Met de grens als kans, niet als excuus. Dat in onze inzet die wij gezamenlijk met onze partners willen vormgeven.

Assen, november 2017

Cees Bijl
Portefeuillehouder Duitslandsamenwerking

2. DRENTS-DUITSE SAMENWERKING IN PERSPECTIEF

2.1 Voortbouwen op ingezette acties

Het gaat goed met de Drentse economie. In 2017 groeit onze regionale economie voor het vierde achtereenvolgende jaar. Het verlies van de crisis is goed gemaakt: de omvang van de Drentse economie is groter dan in 2009. In lijn met het economische herstel neemt de werkloosheid af naar het laagste aantal werklozen in jaren. Hoewel positief, blijven zowel de groei van de economie als van de werkgelegenheid achter bij het Nederlandse gemiddelde. Een gegeven waar meer Nederlandse grensregio's mee te maken hebben. Gemiddeld genomen functioneert de economie en arbeidsmarkt in dit type regio's minder goed dan in de rest van Nederland.

Dat is verklaarbaar. Samenwerken over de grens is minder vanzelfsprekend dan samenwerking met binnenlandse partners. Dat is zonde, want daardoor blijven kansen aan de andere kant van grens onbenut. Duitsland biedt een veelheid aan perspectieven voor onze werkzoekenden, studenten en ondernemers. En ook andersom. Echter, verschillen in taal, cultuur, onderwijs, instituties, fiscale systemen en sociale zekerheidsstelsels zijn nog altijd een sta in de weg voor een optimale werking van economie en arbeidsmarkt in de Drents-Duitse grensregio. En zo ook het verzilveren van de kansen. Dit leidt er toe dat de grensoverschrijdende arbeidsmobiliteit nog slechts beperkt is toegenomen.

Samen met onze partners hebben wij de afgelopen jaren tal van acties ondernomen om de grensbarrières te slechten. En met succes. Op verschillende thema's is de grenswerking verminderd en hebben we grensoverschrijdende arbeid, mobiliteit en ondernemerschap gestimuleerd. Mooie voorbeelden daarvan zijn de realisatie van de verdubbelde A31 en de lobby voor realisatie van een verdubbeling van de E233 tussen Hoogeveen en de A1 bij Cloppenburg (waarvan de gerealiseerde A37 in 2018 al weer 10 jaar bestaat). En ook het grensoverschrijdende Europark Coevorden-Emlichheim en het Natuurpark Moor-Veenland vormen iconen van succesvolle Duits-Nederlandse samenwerking. Ten slotte hebben we in de loop der jaren – via projecten binnen het INTERREG-programma Nederland-Duitsland – tal van ondernemers, werkzoekenden, studenten, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties ondersteund bij het benutten van kansen of het vinden van antwoorden op uitdagingen. Daardoor zijn economische en sociaal-maatschappelijke impulsen ontstaan die hebben bijgedragen aan de versterking van de leefbaarheid en de economische ontwikkeling van het Drents-Duitse grensgebied.

Ondanks de vele initiatieven valt er nog genoeg te winnen. Met Duitsland delen we economische, politieke en culturele belangen. Als vanzelfsprekend is ons er alles aangelegen om de banden met Duitsland te versterken. De Provincie staat daarin niet alleen; er is een groot aantal partners dat onze ambities deelt. Voortbouwend op de stappen die al zijn gezet. Richting één functionele grensregio. Waar grenzeloos wonen, werken en leven geen wens is, maar realiteit.

2.2 Werken aan één functionele grensregio

Wij streven naar de ontwikkeling van één functionele grensregio. Een regio die maximaal kan profiteren van agglomeratievoordelen en optimale benutting van grensoverschrijdende kansen. Een regio die zo min mogelijk drempels opwerpt en uitnodigt tot samenwerking. Naast het versterken van de samenwerking op inhoudelijke vraagstukken en het opbouwen van duurzame relaties spelen taal en cultuur daarbij een belangrijke rol. Het belang van het kennen van en aanpassen aan elkaars cultuur wordt vaak onderschat, maar is cruciaal om drempels te verminderen en samenwerking te bevorderen. We zijn ons hiervan bewust en positioneren buurtaal en cultuur daarom als één van de belangrijke grensoverschrijdende thema's. Een thema dat de inhoudelijke thema's horizontaal doorsnijdt en daarmee een belangrijke basis legt voor een succesvolle en energieke samenwerking die bijdraagt aan de leefbaarheid en de welvaart in de grensregio.

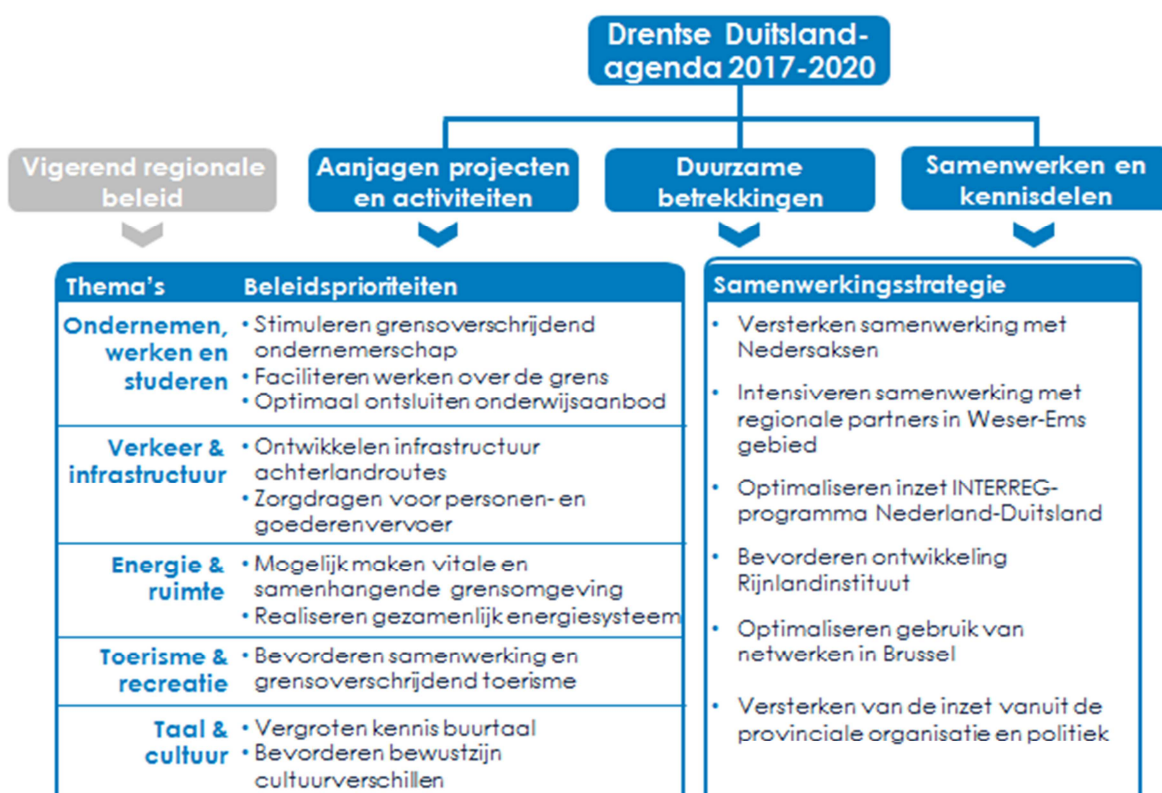
Naast aandacht voor taal en cultuur leggen wij in de periode 2017-2020 inhoudelijk de nadruk op de bevordering van een grensoverschrijdende arbeidsmarkt, export- en innovatiebevordering van het MKB, de ontwikkeling van het personen- en goederenvervoer op de spoorlijn Emmen-Coevorden-Nordhorn-Rheine en samenwerking op het gebied van klimaat en energie.

2.3 De Drentse Duitslandagenda

Het besef dat de Drents-Duitse samenwerking loont, wordt breed gedeeld in het Drentse Provinciehuis. In het collegeprogramma 2015-2019 'Dynamisch en Ondernemend' hebben wij aangegeven de samenwerking met Duitsland te willen intensiveren om de basis voor de Drentse economie en samenleving duurzaam te versterken. Concreet streven wij naar meer culturele en economische wisselwerking met het buurland. Alle lopende inspanningen die dit streven ondersteunen vormen samen de Drentse Duitslandagenda. Een agenda waarin het brede Drentse beleid ten aanzien van de samenwerking met Duitsland tot uitdrukking komt. Beschreven in heldere doelen, acties en een samenwerkingsstrategie. Kaders die de provincie en haar partners op weg helpen, om in de uitvoering met elkaar de juiste keuzes te maken. We hebben daarbij een onderscheid gemaakt tussen beoogde resultaten op de korte termijn (2017-2018) en acties die over een langere termijn lopen. Bovendien sluit onze Duitslandagenda aan op de huidige programmaperiode van de Europese Structuurfondsen die loopt tot 2020 waarmee een natuurlijk moment van toekomstige herijking van onze inzet ontstaat.

Onderstaande figuur biedt een verkorte weergave van de thema's, beleidsprioriteiten en de samenwerkingsstrategie die de kern vormen van deze Drentse Duitslandagenda.

Afbeelding: Weergave van de thema's, beleidsprioriteiten en de samenwerkingsstrategie die de kern vormen van deze agenda

Aansluiting bij bestaande grensoverschrijdende programma's en initiatieven

Met de Drentse Duitslandagenda willen wij niet alleen een kader scheppen voor het handelen vanuit de provincie, maar ook invulling geven aan bestaande samenwerkingsverbanden, programma's en

andere lopende initiatieven. Dan gaat het bijvoorbeeld om de uitvoering van de 'Strategie Nord'. Een strategie die de basis vormt voor de projectontwikkeling binnen het Eems-Dollard gebied vanuit het INTERREG-programma Nederland-Duitsland. In aanvulling daarop hebben het Rijk, MKB-Nederland, de VNG, provincies en grensgemeenten in 2016 gewerkt aan het ontwikkelen van een actieagenda ter stimulering van de grensoverschrijdende economie en arbeid (GEA). Met de Drentse Duitslandagenda maken wij werk van een deel van de 40 overeengekomen acties.

Vierkant voor Werk (Dutch Techzone)

Samenwerking met Duitsland biedt kansen voor de gehele provincie. Maar met onze inzet en focus willen wij in het bijzonder bijdragen aan de regio Zuidoost Drenthe. In 2016 hebben de gemeenten Hoogeveen, Coevorden, Emmen en Hardenberg een samenwerkingsovereenkomst gesloten onder de titel 'Vierkant voor Werk' (vanaf 1 januari 2018 Dutch Techzone). Met als doel een structurele en krachtige impuls te geven aan de economische ontwikkeling van de regio. In het Economisch Programma 2017-2021 wordt nadrukkelijk ingezet op het versterken van de verbindingen met Duitsland op het gebied van arbeidsmarkt, internationaal ondernemen, export, kennisuitwisseling en grensoverschrijdende infrastructuur. Deze ambitie vanuit de regio ondersteunen wij mede vanuit onze Duitslandagenda.

Focus op Nedersaksen en de landkreisen Emsland en Grafschaft Bentheim

Duitsland is een land dat vele malen groter is dan Nederland en Drenthe. Wij leggen daarom in onze Drentse Duitslandagenda de focus op de samenwerking met Nedersaksen en de landkreisen Emsland en Grafschaft Bentheim vanwege de gedeelde ambities en maatschappelijke opgaven. Dat betekent echter niet dat onze samenwerking hiertoe geografisch is beperkt. Waar wij kansen zien voor de Drentse samenleving door samen te werken met partners in andere deelstaten of landkreisen dan pakken we deze op. Dan denken we bijvoorbeeld aan de deelstaten Sleeswijk-Holstein en Mecklenburg-Voor-Pommeren en de landkreisen Vechta en Leer.

Leren van successen en valkuilen uit het verleden

Er is geen standaardrecept voor een goede samenwerking. Ervaringen van Drentse ondernemers, studenten, werkzoekenden, maatschappelijke organisaties en medeoverheden laten zien dat veelal individuele omstandigheden een doorslaggevende rol spelen bij succes. Wel zien we in diverse casussen terug dat het spreken van de Duitse taal, het juist aanspreken van de juiste persoon (formele hiërarchie), een goede vakinhoudelijke en onderbouwde voorbereiding en een duidelijke inhoudelijke focus en vraagstelling bijdragen aan succesvolle samenwerkingsprojecten. Maar we trekken vanuit het verleden ook lessen uit valkuilen. Bijvoorbeeld op het gebied van het sectorplan Grenzeloos Werken, waarbij Nederlandse regels op het niveau van het Rijk een effectieve uitvoering van de doelen in de weg zaten. Daarnaast leert de ervaring dat Nederlandse overheden en maatschappelijke organisaties vaak ongecoördineerd vergelijkbare vragen voorleggen aan Duitse partners met onvoldoende oog voor het principe van 'zuständigkeit': ga je er over of niet. Door verschillen in bestuurlijke systemen is het echter niet altijd eenvoudig het juiste aanspreekpunt te vinden. Vanuit onze rol als middenbestuur zetten wij ons in als schakel tussen het nationale en het lokale niveau om tot een meer gecoördineerde aanpak te komen.

3. BELEIDSPRIORITEITEN

De Provincie Drenthe initieert, faciliteert en ondersteunt projecten en activiteiten die een positieve bijdrage leveren aan het hoofdoel van de Duitslandagenda: het bevorderen van culturele en economische interactie met Duitsland. Om deze doelstelling te concretiseren, zijn een tiental beleidsprioriteiten geformuleerd. De beleidsprioriteiten zijn hieronder bondig beschreven en vinden aansluiting bij de volgende thema's:

- Ondernemen, Werken & Studeren
- Verkeer & Infrastructuur
- Ruimte & Energie
- Toerisme & Recreatie
- Taal & Cultuur

In het volgende hoofdstuk worden onderstaande beleidsprioriteiten themawijs gebundeld en concreet gemaakt met tastbare acties en beleidsmaatregelen.

1. Stimuleren grensoverschrijdend ondernemerschap

Voor Drentse ondernemers biedt het Duitse buurland een enorm achterland met zakelijke kansen. Kansen die nog onvoldoende worden benut. Wij zetten daarom in op het versterken van grensoverschrijdende samenwerking tussen ondernemers, de informatievoorziening en het innovatieklimaat. Het grensoverschrijdend ondernemen wordt hiermee gestimuleerd en we geven daarmee het verdienvermogen van de Drentse economie een impuls. Aanvullend faciliteren we ook Duitse ondernemers die willen investeren in de Drentse economie.

2. Faciliteren werken over de grens

We willen baankansen aan de andere kant van de grens beter benut zien. Het gaat dan zowel om Drenten die in Duitsland aan de slag gaan, als Duitsers die in Drenthe een baan vinden. Dit door arbeidsbemiddelingsorganisaties, werkzoekenden en werkgevers bewust te maken van de mogelijkheden en hen te begeleiden bij het verzilveren van de kansen op werk en capabele arbeidskrachten.

3. Optimaal ontsluiten onderwijsaanbod

Grensoverschrijdend studeren willen wij makkelijker maken. Door enerzijds de erkenning van diploma's en beroepskwalificaties eenvoudiger, sneller en goedkoper te maken. Anderzijds door het aanbod van stages en leerwerkplekken te vergroten. Het (tijdelijk) volgen van een studie of stage in Duitsland vergroot de kans op het vinden van een Duitse baan.

4. Ontwikkelen achterlandverbindingen

Doel is om de fysieke verkeersinfrastructuur naar het Duitse achterland te verbeteren. Door samen met de Drentse en Duitse partners de Drentse weg-, spoor-, water- en fietsverbindingen vanuit Nederland optimaal aan te sluiten op de infrastructuur in Duitsland, de capaciteit van de verkeersinfrastructuur waar nodig uit te breiden en verkeersknelpunten nabij de grens op te lossen.

5. Zorgdragen voor adequaat personen- en goederenvervoer

Wij willen de bestaande infrastructuur beter benutten, om zo de grensoverschrijdende mobiliteit te stimuleren. Door in zetten op betrouwbare en frequente openbaar vervoersverbindingen met Duitsland, door de aansluiting op het Duitse OV-netwerk te optimaliseren en grensoverschrijdend goederenvervoer te bevorderen.

6. Mogelijk maken van een vitale en samenhangende grensomgeving

Met onze Duitse partners werken we aan de samenhang in het ruimtelijk beleid. Op het niveau van de grensregio. De ruimtelijke waarden die het Drentse landschap kenmerken stoppen namelijk niet bij de grens, maar worden gedeeld met Duitsland. We werken samen op thema's als ruimtelijke ordening, water, natuur, milieu en leefbaarheid. Met als uiteindelijke doel de waarden van de ruimte te versterken en duurzaam te ontwikkelen. Richting één vitale en samenhangende grensomgeving.

7. Realiseren grensoverschrijdend energiesysteem

We streven samen met de provincies Groningen, Fryslân en Overijssel en de deelstaat Nedersaksen naar de totstandkoming van een gezamenlijk energiesysteem. Een energienetwerk dat zich op Europees niveau positioneert als één innovatieve en ambitieuze energie- en klimaatregio.

8. Bevorderen samenwerking en grensoverschrijdend toerisme

De wisselwerking tussen Drentse en Duitse recreatieve en culturele instellingen willen we bevorderen. Door vrijetijdseconomie-activiteiten optimaal op elkaar af te stemmen, te profiteren van elkaars kennis en kunde en in te spelen op de wensen van buitenlandse bezoekers. Samen met Marketing Drenthe en de Toeristische Informatie Punten bekijken wij hoe wij onze evenementen en attracties beter kunnen toespitsen op onze Duitse gasten. Gezamenlijke marketing is daarbij van wezenlijk belang, onder meer via sociale media.

9. Vergroten kennis van de buurtaal

Kennis van de buurtaal is een belangrijke voorwaarde voor het slechten van de grensbarrière. Aan weerszijden van de Drents-Duitse grens moet meer moeite worden gedaan om elkaars taal te leren en te beheersen. Dat geeft de grensregio een flinke impuls, die positief doorwerkt op alle domeinen van het publieke leven, als ook in de economie en op de arbeidsmarkt.

10. Bevorderen bewustzijn cultuurverschillen

Elkaar en elkaars cultuur leren kennen draagt er aan bij om over en weer begrip te kweken voor verschillen in de manier van leven, besturen en werken. Wederzijdse bereidheid om met die verschillen rekening te houden, is een voorwaarde voor een duurzame Drents-Duitse relatie. Evenals het openstaan voor elkaars opgaven en belangen.

4. THEMATISCHE FOCUS

4.1 Ondernemen, Werken en Studeren

De economie en arbeidsmarkt in Drenthe functioneren gemiddeld genomen minder goed dan in de rest van Nederland. Ondanks het economische herstel van de afgelopen jaren is de arbeidsparticipatie in Drenthe relatief laag en de werkloosheid relatief hoog. In Duitsland liggen echter kansen voor Drentse werkzoekenden, ondernemers en studenten. Mogelijkheden die nog onvoldoende worden benut. In aanvulling daarop zien we ook een gedeeld belang als het gaat om het aantrekken en binden van vakkrachten en hoger opgeleid personeel, bijvoorbeeld in de techniek en de zorg. Dit vraagt om concrete acties om het grensoverschrijdend ondernemen, werken en leren te bevorderen. Daarnaast willen we inzetten op het bevorderen van investeringen vanuit Duitse bedrijven in de Drentse economie.

Beoogd resultaat 2017-2018

- **Project 'Sorgen für, sorgen dass'**
Samenwerking tussen de drie noordelijke provincies en regio's in Duitsland waarbij 400 Nederlandse en 400 Duitse studenten over de grens stage lopen in de zorg.
- **Programma bevordering internationaal ondernemen en export – pilot Duitsland**
Vanuit de Drentse Economische Koers wordt ingezet op een programma ter bevordering van export en internationaal ondernemen door Drentse ondernemers. Een eerste pilot zal worden ontwikkeld en uitgevoerd gericht op het bevorderen van export naar Duitsland.

Beleidsprioriteit 1: Stimuleren grensoverschrijdend ondernemerschap

Duitsland is de belangrijkste handelspartner van Nederland. Daarnaast is Duitsland de op één na grootste exporteur ter wereld. Ook voor Drentse ondernemers is Duitsland een belangrijke exportbestemming met zakelijke kansen. In 2015 is voor een totaal van € 889 miljoen door Drentse bedrijven geëxporteerd naar Duitsland. De potentie van het Duitse achterland is echter nog veel groter. Vanuit ons economisch beleid stimuleren wij ondernemers dan ook om over de grens zaken te doen. Door bij te dragen aan een goede informatievoorziening, een sterk innovatieklimaat en een optimale aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Een sterkere samenwerking tussen onderwijs, bedrijfsleven en overheid kan het grensoverschrijdend ondernemerschap een verdere impuls geven. Ook Duitse bedrijven ondernemen in Drenthe. Circa 26% van de buitenlandse bedrijven in Drenthe een moeder heeft met een Duitse achtergrond. Via gerichte acquisitie lokken we nieuwe investeringen uit en we stimuleren de samenwerking tussen Drentse en Duitse ondernemers.

Acties

- **Opbouwen van een database met betrekking tot grensoverschrijdende export en handel**
Dataverzameling met betrekking tot de Drentse speerpuntsectoren.
- **Stimuleren van kennisuitwisseling over internationaal zaken doen via het digitale portaal www.ikbendrentsondernemer.nl en het netwerk van de Drentse Ondernemersfabrieken**
Hierbij leggen we tevens een relatie met het GrensInfoPunt Eems-Dollard Regio (GIP EDR), het Duits-Nederlandse Handelsforum en de Road2Germany-bijeenkomsten van de Kamer van Koophandel.
- **Aanmoedigen van grensoverschrijdende innovatie – projectontwikkeling en cofinanciering**
Gezamenlijke innovatieve productontwikkeling tussen Drentse en Duitse ondernemers in relatie tot sectoren als Energie, Smart Manufacturing (HTSM), Logistiek, Health en Agrofood. Hiervoor benutten we vooral het INTERREG-programma Nederland-Duitsland.
- **Bevorderen van handelscontacten tussen Nederlandse en Duitse ondernemers**
Faciliteren van een bezoek of deelname aan 2 á 3 strategische beurzen of handelsmissies (bijvoorbeeld de Hannover Messe, Transport & Logistik Messe München, Grüne Woche Berlijn).

- Versterken van samenwerkingsverbanden tussen de diverse dienstverleningsorganisaties in het MKB van de Drents-Duitse grensregio
- Opzetten van vakinhoudelijke netwerken van ondernemers, onderwijs, onderzoek en overheid ten behoeve van het bevorderen van een grensoverschrijdend ecosysteem

Beleidsprioriteit 2: **Faciliteren werken over de grens**

Om werken over de grens goed te faciliteren, is een regionale arbeidsbemiddeling voor het hele grensgebied noodzakelijk. Door gemeenten, het UWV en de Agentur für Arbeit samen te laten werken op één fysieke locatie met Duits-Nederlandse teams geven wij gezamenlijk inhoud en vorm aan grensoverschrijdend arbeidsmarktbeleid en realiseren wij onze gedeelde ambities. Onderdeel van deze actieve uitwisseling is een duurzame infrastructuur voor arbeidsmarktdata en een gezamenlijke zoekmachine voor vacatures. Het GrensInfoPunt Eems-Dollard Regio (GIP EDR) verzorgt de informatievoorziening voor ondernemers en werkgevers. Daarbij is van belang dat zowel werkgevers, werknemers, studenten en schoolbesturen zich bewuster worden van de mogelijkheden van het werken over de grens. Een belangrijk deel van deze beleidsprioriteit wordt vormgegeven vanuit het Koepelproject Arbeidsmarkt Noord, het Actiedocument Grensoverschrijdende Arbeidsmarkt Drenthe-Emsland en het Sectorplan Vierkant voor Werk.

Acties

- **Opbouwen van een database met betrekking tot grensoverschrijdende arbeidsmarktdata**
Binnen het INTERREG-Programma Nederland-Duitsland is een project ontwikkeld waarin samen met grensprovincies, het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en de Statistiekbureaus van del deelstaten Nedersaksen en Noordrijn-Westfalen wordt gewerkt aan een database.
- **Verbeteren van de toegankelijkheid van vacatures in het buitenland**
- **Uitbouwen van het GrensInfoPunt Eems-Dollard Regio (GIP EDR)**
- **Vergroten van het bewustzijn over kansen van werken en stages over de grens**
Via het project PraktiTrans dat wordt uitgevoerd binnen het Koepelproject Arbeidsmarkt Noord.
- **Voortzetten van het Grensteam Drenthe – Emsland**
Het Grensteam Drenthe-Emsland is een resultaat van het Actiedocument Grensoverschrijdende Arbeidsmarkt Drenthe-Emsland. Tot op heden zijn ruim 300 werkzoekenden bemiddeld.

Beleidsprioriteit 3: **Optimaal ontsluiten onderwijsaanbod**

Over de grens studeren moet aantrekkelijker worden. Betere ontsluiting van het onderwijsaanbod is daarvoor een pré, waarvoor afstemming tussen Duitse en Nederlandse beroepsopleidingen een vereiste is. Om onbekendheid met elkaars onderwijssystemen op te heffen, moet worden gewerkt aan geautoriseerde beschrijvingen van beroepskwalificaties en worden gezien waar procedures voor gelijkgeschakeling kunnen worden versneld. Ook wordt ingezet op meer grensoverschrijdende stages, vooral in het MBO. Maar ook in het HBO liggen er kansen, bijvoorbeeld op het gebied van gezamenlijk duaal opleiden of door het ontwikkelen van gezamenlijke masterprogramma's. Stenden Hogeschool in Emmen werkt daaraan succesvol met de Fachhochschule Osnabrück in Lingen.

Acties

- **Bevorderen van erkenning van diploma's en beroepskwalificaties over en weer**
Met als focus een pilot op het gebied van zorg.
- **Bevorderen van stages bij leer-werkbedrijven op MBO-niveau (BOL/BBL) in het buitenland**
- **Stimuleren van uitwisseling van studenten tussen onderwijsinstellingen en werkgevers**
- **Bevorderen van samenwerking tussen onderwijsinstellingen, bijvoorbeeld op het gebied van het ontwikkelen van gezamenlijke leerwegen of grensoverschrijdende opleidingsprogramma's**
- **Onderzoeken van de mogelijkheden van een 'Doppel-diplom' samen met kennisinstellingen**
Diploma dat toegang geeft tot werk in beide landen.
- **Realiseren van een betere samenwerking en afstemming tussen de Stichting Samenwerking Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB) en het regionale bedrijfsleven**

4.2 Verkeer & Infrastructuur

Voor duurzame economische groei speelt bereikbaarheid een belangrijke rol. Fysieke bereikbaarheid is een belangrijke factor voor de attractiviteit van het Drentse vestigingsklimaat en is van invloed op de concurrentiepositie van de Drentse economie. Goede verbindingen bieden Drentse ondernemers, studenten en bewoners een sterke basis om zichzelf of hun bedrijf te ontplooiën. Tevens zijn goede verbindingen belangrijk voor het bevorderen van grensoverschrijdende arbeidsmobiliteit. Daarom werken wij aan het versterken van de fysieke infrastructuur. In zowel onze grensoverschrijdende spoor-, weg- en fietsverbindingen. Daarnaast streven we naar betere benutting van bestaande netwerken en aansluiting op internationale hoofdverbindingssassen. Hierbij wordt ingezet op het versterken van het grensoverschrijdend OV-netwerk, het faciliteren van internationaal goederenvervoer en aansluiting op de Europese hoofdtransportcorridors.

Beoogd resultaat 2017-2018

- **Samenwerkingsovereenkomst realisatie spoorpersonenvervoer Emmen-Rheine**
Een grensoverschrijdende treinverbinding tussen Emmen en Rheine lijkt werkelijkheid te worden. Vanaf eind 2018 zullen er personentreinen gaan rijden tussen Bad Bentheim en Neuenhaus. Vanaf 2020 zou deze verbinding mogelijk al kunnen worden verbreed naar Coevorden en Rheine, en op termijn ook naar Emmen. De schatting is dat er 1.530 reizigers per dag gebruik van gaan maken. Voornamelijk forenzen die tussen beide landen heen en weer pendelen voor hun werk of opleiding en toeristen. Investerings die nodig zijn, betreffen het deels opwaarderen van de infrastructuur en tevens dienen afspraken te worden gemaakt over het dekken van exploitatiekosten. Afspraken hierover zullen worden vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst.

Beleidsprioriteit 4: Ontwikkelen achterlandverbindingen

Wij willen de fysieke verkeersinfrastructuur naar het Duitse achterland verbeteren. Door in samenspraak met de Drentse en Duitse partners de onze weg-, spoor- en fietsverbindingen optimaal aan te sluiten op de infrastructuur in Duitsland, capaciteit van de verkeersinfrastructuur waar nodig uit te breiden en de kwaliteit van de infrastructuur te verbeteren. De komende jaren investeren we in een verdubbeling van de N34 tussen Emmen en Coevorden en maken we ons sterk voor investeringen in de zuidelijke rondweg van Coevorden en de rondweg van Emlichheim. Doel is de bereikbaarheid van het Europark Coevorden-Emlichheim te verbeteren. Daarnaast blijven wij de verdere verdubbeling van de E233 tussen Meppen en Cloppenburg ondersteunen. Versterking van de positie van deze verbinding als internationale schakel tussen de Randstad en Noord Duitsland – Scandinavië draagt bij aan de economische structuurversterking van de grensregio.

Op het gebied van het spoorvervoer zijn wij in gesprek met de deelstaat Nedersaksen, de Landkreis Grafschaft Bentheim en de Bentheimer Eisenbahn AG. Doel is te komen tot een verdere opwaardering van de spoorverbinding Emmen-Coevorden-Nordhorn-Rheine die zowel het vervoer van personen als van goederen optimaal faciliteert. De aanpassingen voor het doorrijden naar Coevorden liggen vooral aan Duitse zijde. Voor het doortrekken van de verbinding naar Emmen zijn ook aan Drentse zijde extra investeringen nodig in de spoorcapaciteit. De afgelopen jaren is op dit gebied al succesvol samengewerkt in de realisatie van de spoorboog in Coevorden die de Euroterminal rechtstreeks aansluit op de hoofdspoorverbinding Emmen-Zwolle.

Op het gebied van de vrijetijdseconomie zijn wij als Drenthe dé fietsprovincie. Om die positie te behouden en verder te versterken, willen wij ook investeren in verbetering van de grensoverschrijdende fietsinfrastructuur en de realisatie van aantrekkelijke fietsroutes. Een fietsknooppuntennetwerk dat zich uitstrekt tot over de grens draagt bij aan de ontwikkeling van dit doel.

Acties

- Versterken van de grensoverschrijdende weginfrastructuur
- Opwaarderen van de spoorverbinding Emmen-Rheine voor het personenvervoer
- Verbeteren van het grensoverschrijdende fietspaden –en knooppuntennetwerk

Beleidsprioriteit 5: Zorgdragen voor adequaat personen- en goederenvervoer

Om de grensoverschrijdende mobiliteit te stimuleren, is het zaak onze infrastructuur beter te benutten. Door in te zetten op betrouwbare en frequente openbaar vervoersverbindingen tussen Duitsland en Drenthe en de aansluiting op het Duitse regionale en nationale netwerk te optimaliseren. Zowel voor de bus- als treinreizigers. Rekening houdend met de behoeften van bewoners, studenten en werkgevers. Daarnaast zetten we in op het bevorderen van grensoverschrijdend goederenvervoer gekoppeld aan de ambitie om de grensoverschrijdende logistieke propositie van Zuidoost Drenthe te versterken. De afgelopen jaren is de regio onder de naam 'Dryport Emmen-Coevorden' uitgegroeid tot een belangrijke logistieke hotspot. Een internationaal knooppunt voor weg- en spoorvervoer richting Noord- en Oost-Duitsland en Scandinavië. Samen met onze partners bundelen we de krachten om de logistieke propositie van de Dryport en van de grensregio als geheel te versterken.

Acties

- Faciliteren van personenvervoer per spoor op de verbinding Emmen-Rheine
- Verbeteren van de kwaliteit van het grensoverschrijdend streekvervoer
Op basis van behoefte bekijken waar investeringen en/of uitbreiding van het OV-net noodzakelijk is.
- Versterken van het spoorgoederenvervoer en logistieke activiteiten binnen Dryport
- Gezamenlijke inzet van Nederlandse en Duitse partners op de North Sea Baltic Corridor

4.3 Ruimte & Energie

Ruimte is bij uitstek een grensoverschrijdend onderwerp. Het landschap en haar ruimtelijke waarden stoppen niet bij de grens. Hetzelfde geldt voor ruimtelijke ontwikkelingen en haar effecten. Ruimtelijke maatregelen hebben impact op de fysieke leefomgeving aan weerszijden van de grens. Denk aan het plaatsen van windturbines of acties gericht op waterbeheer. In toenemende mate zoekt Drenthe de dialoog en samenwerking met Duitse partners op dit thema. Niet alleen ter kennisneming en uitwisseling van ruimtelijke procedures en strategische plannen, maar ook bij de ontwikkeling van concrete projecten zoals het Natuurpark Moor -Veenland en het grensoverschrijdende bedrijventerrein Europark Coevorden-Emlichheim met de Duitse status van 'GüterVerkehrsZentrum'.

Ook de energietransitie stopt niet bij de grens. Aan zowel Nederlandse als Duitse zijde wordt ingezet op duurzame energieopwekking, het zuiniger omgaan met schaarse grondstoffen en het tot een minimum beperken van schadelijke emissies. De Duitse energietransitie zit in een stroomversnelling waar wij graag bij aan willen haken. Enerzijds door te leren van de kennis en ervaring aan de oostzijde van de grens. Anderzijds door met elkaar initiatieven te ontwikkelen en oplossingen te bedenken. We zien daarbij tevens kansen voor integratie van het Duitse en Nederlandse energiesysteem, zodat we gemakkelijk en efficiënt stroom kunnen uitwisselen tussen beide energienetten. Dit is echter een doel op de lange termijn, waarbij nog vele hobbels moeten worden genomen. We willen echter samen met de provincies Groningen, Fryslân en Overijssel en de deelstaat Nedersaksen onderzoek doen naar de kansen om een dergelijke energiesamenwerking te realiseren.

Beoogd resultaat 2017-2018

- [Project 'Smart Energy Region Emmen-Haren' \(SEREH\)](#)

Wij ondersteunen het project SEREH waarbij de gemeenten Emmen en Haren (D) gezamenlijk werken aan de integratie van hun energiesystemen om vraag en aanbod van hernieuwbare energie regionaal (en grensoverschrijdend) op elkaar af te stemmen. Doel is de gehele keten van opwekking, distributie, opslag en consumptie van duurzame energie zo veel mogelijk lokaal en regionaal te organiseren zodat regionaal geproduceerde energie ook regionaal wordt gebruikt. Op termijn zou dit zelfs kunnen leiden tot een energie-zelfvoorzienende regio. De focus op de korte termijn ligt op de afstemming van de windenergieopgave in Emmen en Haren en de ontwikkeling van een grensoverschrijdend innovatieproject.

Beleidsprioriteit 6: **Mogelijk maken van vitale en samenhangende grensomgeving**

Drenthe grenst voor ongeveer 50 kilometer aan Duitsland. In het grensgebied zijn veel gemeenschappelijke ruimtelijke waarden. In toenemende mate zoeken wij naar opties om via samenwerking de samenhang in het ruimtelijk beleid voor de grensregio te verbeteren. Op thema's als ruimtelijke ordening, water, natuur, milieu, leefbaarheid en plattelandontwikkeling. We zetten daarbij ook ons netwerk en onze bestuurskracht in om de grensoverschrijdende samenwerking vanuit gemeenten en waterschappen te faciliteren. Een voorbeeld daarvan is onze rolinvulling als aanspreekpunt bij grensoverschrijdende m.e.r.-procedures. Dit met als doel om de ruimtelijke waarden in het grensgebied te versterken en duurzaam te ontwikkelen. Richting één vitale en samenhangende grensomgeving.

Grensoverschrijdende ruimtelijke vraagstukken worden besproken in de Nederlands-Duitse Commissie voor de Ruimtelijke Ordening (NDCRO), waarin voorziene (ruimtelijke) ontwikkelingen in een vroeg stadium met elkaar worden afgestemd. Een gemeenschappelijke opgave is de leefbaarheid en vitaliteit van het platteland. Die staat aan weerszijden van de grens onder druk door demografische ontwikkelingen als krimp, ontgroening en vergrijzing. Met de 'Visie op Krimp en Leefbaarheid 2016-2020' geven wij aan op welke wijze we de sociaal-maatschappelijke en economische dynamiek willen versterken. Voor het gebied Zuidoost-Drenthe geldt dat de Provincie daarbij samenwerking zoekt met partners in de landkreisen Emsland en Grafschaft Bentheim.

Van oudsher werken Nederlandse en Duitse waterbeheerders nauw samen. Het waterbeheer in Drenthe wordt immers deels beïnvloed door maatregelen en ontwikkelingen in Duitsland en andersom. Naast aspecten van waterkwaliteit spelen daarbij ook opgaven op het gebied van klimaatadaptatie een rol. Ook op het vlak van natuurbeheer is samenwerking vanzelfsprekend. Het Natuurpark Moor-Veenland vormt het hart van wat eens het grootste aaneengesloten hoogveengebied van Centraal-Europa was. Met elkaar worden acties geïnitieerd die een plus bieden voor de landschaps- en natuurwaarden en bijdragen aan versterking van de leefbaarheid, toerisme en economische kracht van het gebied.

Acties

- **Kennis uitwisselen op het gebied van ruimtelijke vraagstukken in de grensregio via de NDRCO**
Actuele thema's zijn de Revisie Omgevingsvisie Drenthe, de Nationale Omgevingsvisie (NOVI), actualisatie van de 'Raumordnungsplannen' van aangrenzende landkreisen en effecten op het gebied van klimaat, milieu en energie. We werken daarbij nauw samen met gemeenten en waterschappen en andere relevante partners zoals Prolander en Staatsbosbeheer.
- **Doorontwikkelen van het Europark Coevorden-Emlichheim**
Versterking van het bedrijvenpark op de grens tussen Coevorden en Emlichheim door vorming van grensoverschrijdende productieketens en bedrijvennetwerken te stimuleren en initiatieven gericht op synergievoordelen (bijv. een dubbele postbus) te initiëren. Ook wordt bezien hoe de grensoverschrijdende digitale infrastructuur kan worden verbeterd.
- **Doorontwikkelen van het Internationaal Natuurpark Moor-Veenland**
Via het INTERREG-project 'Grenzeloos Veen' wordt gewerkt aan een strategie om in het natuurpark ruimte te bieden voor beleving, leefbaarheid en bedrijvigheid. Daarbij horen maatregelen op het gebied van de waterhuishouding en het stimuleren van kleinschalige en innovatieve bedrijfsontwikkelingen.
- **Afstemmen van milieu- en wateropgaven in samenwerking met het Waterschap Vechtstromen**
Doel is samenwerking in grensoverschrijdende stroomgebieden aan het gewenste veiligheidsniveau, waterkwantiteit/-kwaliteit door gezamenlijke projectontwikkeling en kennisuitwisseling, zoals op het gebied van klimaatadaptatie, grondwateronttrekkingen en afvalwaterstromen.
- **Samenwerken om de leefbaarheid op het platteland te versterken**
Benutten van middelen binnen het INTERREG-programma Nederland-Duitsland en LEADER om projecten te ontwikkelen die bijdragen aan versterking van de economische vitaliteit en leefbaarheid van het platteland.
- **Samenwerken om het gebied van landbouwbeleid en grensoverschrijdend natuurbeheer**
Doel is samenwerking bevorderen op het gebied van het Gemeenschappelijk Europees Landbouwbeleid (GLB) en implementatie van Europese regelgeving op het gebied van natuurbeheer en ontwikkeling van ecosystemen.
- **Samenwerken tussen de LEADER-gebieden Zuidoost Drenthe en Moor ohne Grenzen**
In de periode tot 2020 wordt gezocht naar samenwerkingsprojecten die de leefbaarheid in het gebied verhogen. Hiervoor kunnen Europese LEADER-middelen worden benut. Beide gebieden hebben hiertoe een intentieovereenkomst getekend.

Beleidsprioriteit 7: Realiseren grensoverschrijdend energiesysteem

Drenthe heeft de ambitie om te verduurzamen. Daarbij kunnen we veel leren van de Duitse partners. Zij zijn verder met ontwikkelingen op het gebied van waterstof en energie uit zon en wind en hebben meer ervaring met het oplossen van technische problemen en het creëren van draagvlak voor de energietransitie. Samen met de provincies Groningen, Fryslân en Overijssel en de deelstaat Nedersaksen streven wij naar de totstandkoming van één gezamenlijk grensoverschrijdend energiesysteem. Een verbond dat zich op Europees niveau positioneert als één innovatieve en ambitieuze energie- en klimaatregio. In 2017 hebben de betrokken partijen daartoe een intentieverklaring ondertekend om samen op te trekken bij de omvorming naar een duurzaam energiesysteem in de grensregio. Met een focus op het bevorderen van R&D en valorisatie. Gericht op duurzame energieopwekking, energiebesparing en intelligente energienetwerken. Tegelijkertijd wisselen we kennis uit over opgaven die aan beide zijden

van de grens spelen. Zoals het betrekken van energiecoöperaties en ruimtelijke inpassing van grootschalige energieprojecten. Opgaven waarbij het Noorden kan leren van de Duitse aanpak en andersom.

Acties

- Invulling geven aan de intentieverklaring 'Samen voor een duurzaam energie- en klimaatbeleid'
Doel is een werkplan te ontwikkelen ten behoeve van het uitvoeren van gezamenlijke acties.
- Opzetten van overleg gericht op afstemming van beleid en procedures op het thema energie
Initiëren van overlegstructuur gericht op het thema energie, vergelijkbaar met de grensoverschrijdende werkwijze in het ruimtelijk domein (NDCRO).
- Ondersteunen van de ontwikkeling van een grensoverschrijdend energienetwerk in de regio Emmen-Haren
Dit betreft het project 'Smart Energy Region Emmen-Haren'.
- Ontwikkelen van een grensoverschrijdend kennis- en onderzoeksnetwerk op het gebied van de brede energietransitie
- Ontwikkelen van nieuwe grensoverschrijdende innovatieprojecten

4.4 Toerisme & Recreatie

Het vergroten van de culturele interactie is één van de kerndoelen van het Drentse Duitsland-beleid. Een belangrijke opgave hierin is het realiseren van een duurzame groei van de culturele mobiliteit tussen de Drentse en Duitse grensregio. Een groei waarvan de ondernemers in de vrijetijdseconomie kunnen profiteren. Het vergroten van de (internationale) bezoekersaantallen en een toename van de gemiddelde dagbesteding heeft een positieve impact op onze regionale economie. Onze focus ligt daarbij op het bevorderen van internationale samenwerkingsprojecten, maar ook op het promoten van cultuur- en sportevenementen en grensoverschrijdende vrijetijdsbestedingen.

Beoogd resultaat 2017-2018

- **Project 'Kulturachse Nord'**

Het Drents Museum en Kunsthalle Emden organiseren van november 2017 tot en met 2018 voor het eerst een grensoverschrijdende tentoonstelling met als titel 'The American Dream'. Binnen het INTERREG-project 'Kulturachse Nord' onderzoeken zij welke maatregelen ze kunnen nemen om de bezoekersaantallen in de buurlanden te verhogen. Daarnaast wordt onderzocht in hoeverre het format van een grensoverschrijdende tentoonstelling op twee locaties als zodanig een succesvol model kan zijn om bezoekers 'over de grens te trekken'.

Beleidsprioriteit 8: **Bevorderen samenwerking en grensoverschrijdend toerisme**

Om het aantal bezoekers uit Duitsland naar Drenthe substantieel te verhogen, focussen wij op nieuwe maatregelen om dit te realiseren. Drenthe herbergt tal van interessante toeristische evenementen en dagattracties als de TT, Wildlands Adventure Zoo, International Blues Festival en het Hunebedcentrum. Wij bekijken hoe wij deze leisure-attracties beter kunnen ontsluiten voor Duitse gasten, samen met Marketing Drenthe en de Toeristische Informatie Punten. Daarnaast werken wij samen met de provincie Overijssel, Marketing Drenthe en Marketing Oost aan een gezamenlijke campagne die de Drentse dagrecreatie beter onder de aandacht moet brengen bij het Duitse publiek in de grensregio. Het gaat dan niet alleen om dagattracties, maar ook evenementen en stedelijke centra.

Aanvullend is het voor Drenthe belangrijk om een aantrekkelijk (grensoverschrijdend) fietsproduct te ontwikkelen. Door onder meer fietsgebruik te stimuleren, fietsveiligheid te bevorderen en een compleet fietsnetwerk te realiseren. Een hoogwaardig voorzieningenniveau met een goed (grensoverschrijdend) fietsknooppuntennetwerk en aantrekkelijke routes draagt bij aan ontwikkeling van het fietstoerisme. De samenwerking tussen het Drentse geopark De Hondsrug en het Duitse geopark Terra Vita staat hoog op de agenda. Doel is dat deze samenwerking een vaste structuur krijgt van waaruit nieuwe toeristische activiteiten en productontwikkeling ontstaan. Binnen het INTERREG-project 'Grenzeloos Veen' werken wij aan versterking en uniformering van routestructuren en toeristische informatie in het internationale Natuurpark Moor-Veenland.

Acties

- **Versterken van grensoverschrijdende fietsroutes en fietsknooppuntennetwerken**
Hierbij ondersteunen wij het Recreatieschap Drenthe en de inzet vanuit de Drentse gemeenten.
- **Bevorderen van samenwerking tussen Drentse en Duitse geoparken**
- **Stimuleren van de toeristisch-recreatieve ontwikkeling van het internationale Natuurpark Moor-Veenland**
Op basis van de recreatievisie Bargerveen.
- **Bevorderen van samenwerking tussen Drentse en Duitse musea**
- **Stimuleren van samenwerking tussen toeristische en marketingorganisaties uit beide landen**
- **Promoten van grootschalige evenementen, stedelijke centra en dagattracties voor Duitse bezoekers**

4.5 Taal & Cultuur

Werken, ondernemen en studeren over de grens, het gebeurt steeds vaker. Er liggen veel kansen, maar de onbekendheid met de Duitse taal en cultuur is nog vaak een drempel. Daarnaast is ondanks de fysieke nabijheid de Duitse bestuurs- en werkcultuur verschillend van de onze. De stijl en vorm waarin Duitsers onderling samenwerken, wijkt op onderdelen sterk af van de manieren waaraan we in Drenthe gewend zijn. Zo is de omgang over het algemeen wat formeler, worden vergaderingen anders voorbereid en hebben bijeenkomsten een andere rol in het proces. Dit leidt nogal eens tot miscommunicatie en draagt niet altijd bij aan een goede samenwerking. De taalbarrière mag daarbij niet worden onderschat. Door over en weer elkaars taal te verstaan, worden verbindingen sneller gelegd. De barrières door verschillen in taal en cultuur lijken de afgelopen jaren niet te zijn afgenomen. Er is meer aandacht en expertise nodig om de kennis van de Duitse taal onder de Drentse bevolking te bevorderen. En om initiatieven te initiëren die het bewustzijn van de Duitse cultuur vergroten. Niet alleen voor leerlingen, ondernemers of werknemers, maar voor alle inwoners.

Beoogd resultaat 2017-2018

- **Project 'Vroege buurtaal' (Frühe Nachbarsprache)**
Dit initiatief is gericht op het vergroten van het aantal scholen dat buurtaalonderwijs aanbiedt. Het streven is om zo snel mogelijk een dicht onderwijsnetwerk op te bouwen, met scholen en onderwijsinstellingen die buurtaalonderwijs als regulier vak aanbieden. Het project wordt uitgevoerd in het Eems-Dollard-gebied. In de Euregio Enschede-Gronau loopt een vergelijkbaar project onder de titel 'Spreek je Buurtaal!'
- **Project 'Versterking Drents en Duits in het onderwijs'**
In 2015 is met financiële steun van de provincie Drenthe een vierjarig project gestart om het Drents en Duits een structurele plek te geven in het basisonderwijs. Deze meertaligheid moet de kinderen meer kansen bieden op werk en ontplooiing. In de eerste fase werken scholen in Zuidoost Drenthe mee aan een pilot, waarbij ook Duitse basisscholen zijn betrokken. Via Stenden Hogeschool in Emmen voeren Duitse en Drentse Pabo-studenten meertalige projecten uit.

Beleidsprioriteit 9: Vergroten kennis van de buurtaal

Een belangrijk speerpunt voor het vergroten van de kennis van de Duitse taal is het al aanbieden van Duits in het basisonderwijs. Wij zetten daarom in op programma's om buurtaalonderwijs op basisscholen te stimuleren en beschikbaarheid van kwalitatief lesmateriaal te vergroten. Daarnaast maken we ons sterk voor een grotere rol van Duits in het MBO. Kern is Duits in de beroepscontext met een certificering op maat. Ten slotte is het van belang dat ook Drentse bestuurders, ondernemers en politici hun kans pakken om waar nodig hun beheersing van de Duitse taal te vergroten. En waar wij Duits leren, steunen wij initiatieven van Duitse zijde om de beheersing van de Nederlandse taal te versterken.

Acties

- **Vergroten van het aantal leerlingen dat Duits in het basisonderwijs krijgt aangeboden**
Onze inzet loopt via de projecten 'Vroege Buurtaal' en 'Versterking van Drents en Duits in het basisonderwijs'. Daarnaast bevorderen we deelname van scholen aan de landelijke Dag van de Duitse taal (zie ook beleidsprioriteit 10).
- **Bevorderen van het aanbieden van taallessen voor ondernemers en bestuurders**
Dit kan onderdeel uitmaken van het programma ten behoeve van het bevorderen van internationaal ondernemen. Het Rijnland Instituut ontwikkelt een leergang Duits-Nederlandse betrekkingen.
- **Ondersteunen van een pilot op het gebied van Duits in de beroepscontext van het MBO**
Dit wordt vormgegeven in een landelijke pilot waaraan Drentse MBO-scholen meedoen.
- **Bevorderen van het aanbieden van taallessen voor werkzoekenden en ondersteuning in het vertalen van brieven en cv's**
Een online startcursus wordt bijvoorbeeld aangeboden via www.werkeninduitsland.nl.

Beleidsprioriteit 10: **Bevorderen bewustzijn van cultuurverschillen**

Elkaar en elkaars cultuur leren kennen draagt er aan bij om over en weer begrip te kweken voor verschillen in de manier van leven, besturen en werken. Wederzijdse bereidheid om met die verschillen rekening te houden is een voorwaarde voor een duurzame Drents-Duitse relatie. Evenals het openstaan voor elkaars opgaven en belangen. Een van de doelstellingen van het in 2016 opgerichte Rijnland Instituut (zie ook paragraaf 5.5.2) is het vergroten van de kennis van de Duitse cultuur en werkvormen. Bij studenten, docenten, ondernemers, bestuurders en politici. Daartoe worden nieuwe projecten ontwikkeld.

Bewustwording van de verschillen (en overeenkomsten) tussen de Nederlandse en Duitse cultuur is vooral ook een kwestie van communicatie en voorlichting. Daarmee creëren we eveneens draagvlak voor onze inspanningen in de Duits-Nederlandse samenwerking in de richting van de Drentse burger. Dit is echter een opgave die we samen met onder meer gemeenten, waterschappen, Euregio's en maatschappelijke organisaties moeten oppakken en vormgeven.

Acties

- **Ondersteunen van het ontwikkelen van een leergang Duits-Nederlandse betrekkingen**
Het Rijnland Instituut ontwikkelt een Leergang Duits-Nederlandse betrekkingen. Doel hiervan is om lokale en regionale bestuurders, politici en ondernemers met elkaar kennis te laten maken, deelnemers elkaars culturele verschillen te laten inzien en een duurzaam netwerk te creëren gericht op strategische samenwerking.
- **Doorontwikkelen van het project 'TV Zonder Grenzen'**
In het project 'TV Zonder Grenzen' werken RTV Drenthe en het Duitse EV1 TV aan een serie van afleveringen waarin diverse verschillen en overeenkomsten tussen Nederland en Duitsland worden belicht en wordt ingegaan op samenwerkingsprojecten. Het gaat om tv-uitzendingen die in kortere versie ook via sociale media kunnen worden gestreamd. De provincie Drenthe en de landkreis Emsland ondersteunen dit project.

5. SAMENWERKINGSSTRATEGIE

5.1 Doelen

De Drentse Duitslandagenda biedt het kader voor de samenwerking met relevante maatschappelijke partners en Duitse overheden. Dat doen wij vanuit de volgende doelen:

- Het versterken van de leefbaarheid in het grensgebied voor **bewoners**. Door werken en studeren in Duitsland aantrekkelijker te maken en de grensoverschrijdende dienstverlening op dit terrein te vergemakkelijken.
- Het ondersteunen van **ondernemers** bij het zaken doen over de grens en het vinden van samenwerkingspartners ten behoeve van de gezamenlijke ontwikkeling van innovatieve producten en dienstverleningsconcepten. En Duitse ondernemers stimuleren tot investeringen en vestiging in Drenthe.
- Het versterken van betrokkenheid bij en inzet van **maatschappelijke organisaties** – zoals onderwijsinstellingen, musea, marketingorganisaties, zorginstellingen en natuur- en milieuorganisaties – bij grensoverschrijdende samenwerking.
- Het intensiveren van grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van afstemming en/of uitvoering van beleid in samenwerking met onze lokale en regionale **medeoverheden**. Daarbij zoeken we tevens naar gezamenlijke belangenbehartiging in (inter)nationaal verband. Op de thema's waar we een gemeenschappelijk belang delen.

Het inhoudelijk kader voor de uitvoering van de Drentse Duitslandagenda wordt gevormd door ons collegeakkoord en de op basis daarvan uitgewerkte inhoudelijke beleidsagenda's.

5.2 De Drentse aanpak

Om de barrières weg te nemen en bij te dragen aan een optimale functionerende grensregio, kiezen we met deze Duitslandagenda voor een aanpak die loopt over drie sporen. Het eerste spoor vormt de basis van onze aanpak – **het investeren in duurzame betrekkingen**. Vanuit bestaande relaties het netwerk verder uitbouwen en onderhouden. Gebruik maken van elkaars netwerken en het bevorderen van regelmatige contacten op ambtelijk, bestuurlijk en politiek niveau. Bijdragend aan het creëren van een toekomstbestendige vertrouwensrelatie. Hiermee leggen we de basis voor de samenwerking aan gezamenlijke bestaande en nieuwe beleidsopgaven.

Het tweede spoor betreft **het aanjagen en ondersteunen van kansrijke projecten en activiteiten**, zoals uitgewerkt in de voorgaande hoofdstukken. Hierin is toegelicht op welke thema's we willen inzetten, inclusief bijbehorende operationele acties. Wij kiezen bewust voor een aanpak waarbij wij samen met onze partners uitdagingen en kansen omzetten in concrete projecten en activiteiten. Daarmee creëren we energie die ertoe bijdraagt dat er ook resultaten worden geboekt en dat we niet uitsluitend in gesprek blijven. Bovendien focussen we op die zaken waar de provincie ook echt het verschil kan maken in samenwerking met haar partners. Kansen en uitdagingen die spelen op het regionale niveau. Aspecten op het gebied van wet- en regelgeving blijven wij agenderen in Brussel, Den Haag, Berlijn en Hannover.

Het derde spoor betreft **het horizontaal en verticaal samenwerken en kennis uitwisselen met onze partners**. Onze samenwerking met Duitsland geven wij vorm op basis van een multi-level-governance benadering. Een wijze waarbij wij op meerdere niveaus tegelijk werken aan concrete acties en projecten, bijvoorbeeld in samenwerking met grensgemeenten, waterschappen, provincies en het Rijk. Dit past ook bij onze inzet om dynamisch te besturen. Die benadering van een samenwerking vanuit meerdere lagen is niet iets wat we puur toepassen als het gaat om de samenwerking binnen Nederland. Om grensoverschrijdend vraagstukken op een effectieve manier te kunnen aanpakken, is het van belang dat we ook de kracht erkennen en gebruiken van de instituties en verbanden aan Duitse zijde. Samen met de provincies Groningen, Fryslân en Overijssel leggen wij daarbij de focus op de deelstaat Nedersaksen. We zetten niet uitsluitend in op de contacten met de deelstaat zelf maar ook

op relaties met onze partners in de directe grensregio zoals de landkreisen Emsland en Grafschaft Bentheim, de Industrie- und Handelskammern (IHK's) en de Euregio's. Op bestuurlijk niveau maar ook op partijpolitiek niveau.

Wij zien voor de provincie een proactieve rol in de vorm van het verbinden van partijen, het initiëren, faciliteren en ondersteunen van initiatieven en het inspireren van ondernemers, werkzoekenden, inwoners en maatschappelijke organisaties om grensoverschrijdende kansen te benutten. Daarbij redeneren we niet uitsluitend vanuit Nederlands perspectief, maar bieden ook een uitgereikte hand aan ondernemers, werkzoekenden, studenten, inwoners en maatschappelijke organisaties uit Duitsland om in Drenthe hun kansen te verzilveren.

5.3 Provinciale organisatie

> Versterken van de inzet vanuit de provinciale organisatie en politiek

De provinciale organisatie speelt een belangrijke rol in de Drentse aanpak. Er is zowel op bestuurlijk- als ambtelijk niveau een nauwe samenwerking nodig. Dit geldt ook voor de niveaus onderling. Dit genereert een stevige basis voor het overleg en de samenwerking met de partners aan Duitse zijde. Het versterken van de samenwerking betekent – meer dan in de Nederlandse werkcultuur – dat relaties op ambtelijk, politiek en bestuurlijk niveau met Duitse partners goed moeten worden onderhouden en dat steeds wordt ingezet op het juiste niveau.

Bestuurlijke en ambtelijke organisatie

Binnen de Provincie Drenthe is een nauwe samenwerking nodig tussen het college van Gedeputeerde Staten en de ambtelijke organisatie. De Commissaris van de Koning heeft daarbij een uitstekende positie om representatief op te treden en overkoepelende strategische politiek-bestuurlijke contacten te onderhouden. Met het Rijk en hoge vertegenwoordigers van Nedersaksen en de landkreisen. Waar de samenwerking vooral een inhoudelijk karakter heeft, ligt het voor de hand dat de betreffende portefeuillehouders de regie pakken. Door zelf een relevant grensoverschrijdend netwerk te ontwikkelen en te onderhouden.

Om op de meer formele organisatiestructuur en -cultuur aan Duitse zijde in te spelen en op relevante niveaus in de organisaties duurzame relaties te ontwikkelen, is het van belang dat we onze inzet op ambtelijk niveau spiegelen aan de inzet vanuit de partners in Duitsland. Meer coördinatie in lobby en voorlichting vormen eveneens een belangrijke opgave.

Provinciale Staten

Om het oplossen van grensoverschrijdende vraagstukken te bevorderen of om ontwikkelingen mogelijk te maken, is het raadzaam om partijpolitieke verwantschappen aan beide zijden van de grens te benutten en samen op te trekken. Daarvoor moeten onderlinge contacten worden versterkt door deel te nemen aan werkbezoeken met volksvertegenwoordigers vanuit de Landtag Nedersaksen en de Kreistage van de landkreisen Emsland en Grafschaft Bentheim. Het opbouwen van deze relaties is echter een eigen verantwoordelijkheid van de leden van Provinciale Staten. Vanuit de provinciale organisatie kan daarbij in samenwerking met de Statengriffie wel ondersteuning geboden worden.

Acties

- Organiseren van werkbezoeken, stages en uitwisselingen voor medewerkers.
- Versterken van de coördinatie van activiteiten binnen de Drentse Duitslandagenda, vanuit een programmatische aanpak (met meer aandacht voor lobby).
- Grensoverschrijdende samenwerking beter verankeren in de integrale beleidscyclus.
- Ondersteunen van de jaarlijkse ontmoeting tussen de Landtag Nedersaksen en Provinciale Staten van Drenthe, Groningen, Fryslân en Overijssel.
- Onderzoeken van de wenselijkheid van een periodieke ontmoeting van Provinciale Staten van Drenthe en de Kreistage van de landkreisen Emsland en Grafschaft Bentheim.

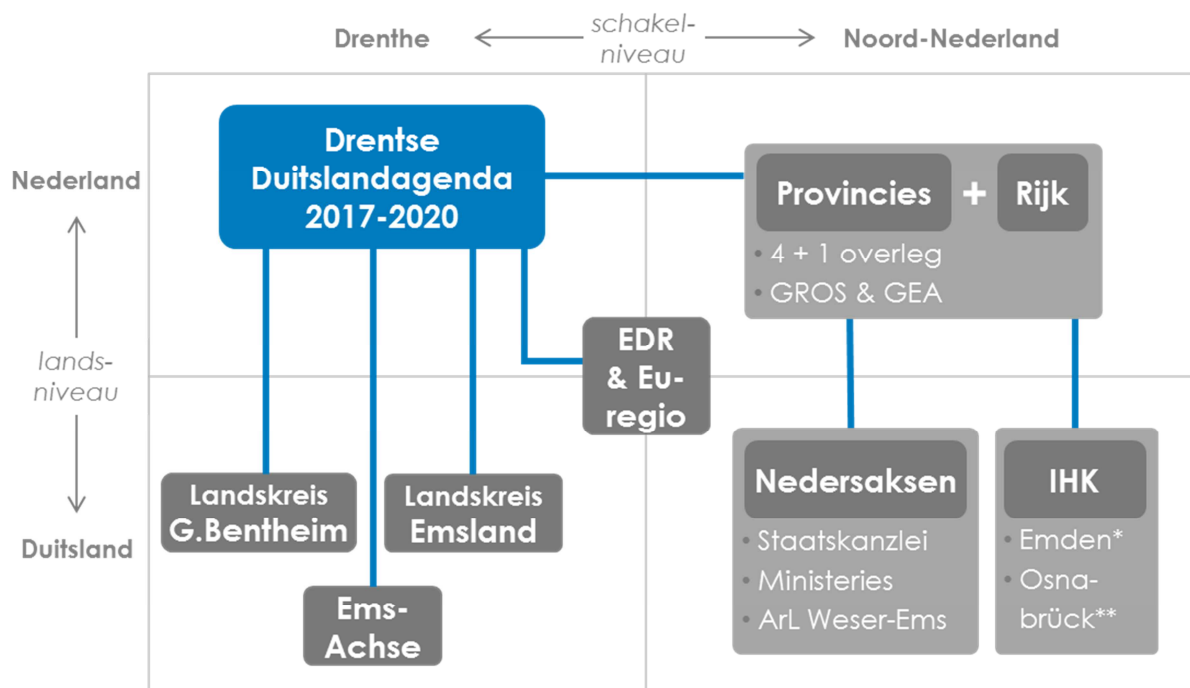
- Versterken van het draagvlak onder burgers en de bekendheid van projecten en activiteiten door inzet mediacommunicatie in samenwerking met partners, bijvoorbeeld via Drenthe Dichtbij en de Europa om de Hoek Kijkdagen.

5.4 Samenwerking over de grens

In deze paragraaf zoomen wij in op de samenwerkingsrelaties die samenwerking over de grens mogelijk maken. Soms doen we dat zelfstandig, nog vaker doen we dat samen met andere Nederlandse partners in wisselende allianties, zoals met de noordelijke provincies en met het Rijk. Deze multi-level-governance benadering is in onderstaande figuur weergegeven.

De benadering van samenwerking vanuit meerdere lagen geldt zowel voor de Nederlandse partners alsook ook voor de samenwerking met partners aan Duitse zijde. Om grensoverschrijdende vraagstukken op een effectieve manier aan te pakken, is het van belang dat we zowel de kracht van instituties erkennen en hiervan gebruik weten te maken. Zowel binnen Nederland als over de grens. Soms zelfstandig handelend, maar veel vaker opererend in wisselende allianties.

Afbeelding: Samenwerking met Duitsland, in wisselende allianties

* voor Ostfriesland - Papenburg

** voor Osnabrück - Emsland - Grafschaft Bentheim

5.4.1 Nedersaksen

> Versterken van de samenwerking met Nedersaksen

De deelstaat Nedersaksen is de belangrijkste partner voor de provincies Drenthe, Groningen, Fryslân en Overijssel. De regio's vertonen grote overeenkomsten qua economische belangen en sociaal-maatschappelijke uitdagingen. Door te investeren in nauwere samenwerking verwachten wij de concurrentiepositie van de gehele noordelijke Nederlands-Duitse grensregio in Europa te versterken. In de regio Weser-Ems is het Amt für regionale Landesentwicklung in Oldenburg een belangrijke partner in de samenwerking als uitvoerend orgaan in de vertegenwoordiging van de deelstaatregering. We vinden het echter ook van belang om op ambtelijk, politiek en bestuurlijk niveau onze directe relaties met de deelstaatregering in Hannover te versterken. Zeker in relatie tot strategische initiatieven en

beleidsvraagstukken. Een goed voorbeeld hiervan is de in januari 2017 getekende intentieverklaring om de samenwerking op het gebied van energievraagstukken te versterken. Op basis van gezamenlijke ambities met betrekking tot het vormgeven van de transitie naar duurzame energie. Ook ten aanzien van de belangenbehartiging inzake het realiseren van grensoverschrijdende spoorverbindingen worden in deze richting stappen gezet.

Noordelijk Duitslandoverleg (4+1 overleg)

Jaarlijks vindt er een bestuurlijk overleg plaats tussen Noord-Nederland en Nedersaksen. Het gaat daarbij om een vertegenwoordiging bestaande uit de Commissarissen van de Koning in Drenthe, Groningen, Fryslân en Overijssel en de minister-president van Nedersaksen. Ook het Rijk is hierbij vertegenwoordigd. Het doel van dit overleg is om op bestuurlijk-strategisch niveau zaken af te stemmen en afspraken te maken. De agenda voor dit overleg wordt vormgegeven door de Duitsland-coördinatoren van de vier betrokken provincies, vertegenwoordigers van het Rijk (BZK/BUZA) en de Nedersaksische Staatskanzlei.

GROS-overleg

Het GROS-overleg is een Nederlandse overlegtafel waarin op ambtelijk niveau vanuit Rijk, provincies, en Euregio's kennis wordt uitgewisseld op het gebied van grensoverschrijdende vraagstukken. Om daarmee de onderlinge samenwerking te stimuleren. Ook vertegenwoordigers van Duitse en Belgische partners schuiven daarbij aan. Het gaat daarbij niet alleen over werk en ondernemen; alle terreinen van het openbaar bestuur komen aan bod. Dit overleg wordt gecoördineerd door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). Momenteel wordt ingezet op een verbijzondering van het GROS-overleg naar het niveau van de deelstaten. Dit als basis voor het maken van afspraken over acties en projecten op de gezamenlijke GROS-lijst.

Actieteam Grensoverschrijdende Economie en Arbeid

Om het grensoverschrijdend werken, ondernemen en studeren vanzelfsprekender en gemakkelijker te maken, is vanuit het GROS het Actieteam Grensoverschrijdende Economie en Arbeid (GEA) opgericht. Een samenwerking bestaande uit vertegenwoordigers van grensgemeenten, grensprovincies, de Rijksoverheid, Euregio's, de VNG en MKB-Nederland. Het Actieteam GEA heeft begin 2017 de actieagenda 'Grenzen slechten, regio's verbinden, mensen bewegen' gepubliceerd, inclusief acties voor stakeholders uit de grensregio. De acties die door het Actieteam GEA zijn geformuleerd, kunnen rekenen op brede steun vanuit alle partners binnen GROS. Wij zien deze agenda als een verbijzondering van de brede GROS-aanpak en zetten ons in om de acties – waar wij invloed op kunnen uitoefenen – te ondersteunen. Vanaf 1 januari 2018 zal GEA binnen GROS worden geïntegreerd.

Acties

- Belangrijke sport- en cultuurevenementen gebruiken om bestuurders van de deelstaat Nedersaksen te ontmoeten.
- Onderzoek doen naar de mogelijkheid tot versterking van de Drentse vertegenwoordiging in Hannover.
- Actualiseren van de gezamenlijke GROS-agenda van Noordoost Nederland en Nedersaksen.
- Versterken van de ambtelijke en politiek-bestuurlijke contacten met de deelstaat Nedersaksen, bijvoorbeeld op het niveau van de Staatskanzlei, Ministeries en met het Landsparlement.

5.4.2 Het Weser-Ems gebied

> [Het intensiveren van de samenwerking met regionale partners in het Weser-Ems gebied](#)

Het Weser-Ems gebied is de meest westelijke regio van de deelstaat Nedersaksen, grenzend aan de Nederlandse provincies Groningen, Drenthe en Overijssel. Met steden als Osnabrück, Lingen en Oldenburg is dit een belangrijke samenwerkingsregio voor de provincie Drenthe. We zetten in op een versterking van onze ambtelijke, bestuurlijke en politieke contacten in deze regio. Het gaat daarbij onder meer om de landkreisen Emsland en Grafschaft Bentheim, de IHK's, het Duitse consulaat in

Groningen en regionale samenwerkingsorganen als de Eems-Dollard Regio, de Euregio Enschede-Gronau, de Stedenkring Zwolle-Emsland en de Wachstumsregion Ems-Achse.

Landkreisen Emsland en Grafschaft Bentheim

In de huidige situatie wordt regelmatig op ambtelijk niveau overleg gevoerd met de landkreisen Emsland en Grafschaft Bentheim. Vooral over inhoudelijke thema's en projecten. Strategisch politiek-bestuurlijk overleg vindt minder frequent plaats. Bovendien acteren de provincie, gemeenten en waterschappen hierin nog veelal individueel. Hierdoor blijven kansen liggen. Een meer structurele politiek-bestuurlijke afstemming – waarbij provincie, gemeenten en waterschappen met elkaar optrekken – kan in onze visie bijdragen aan een sterkere en fijnmaziger samenwerking op regionaal en lokaal niveau. Ook relevante grenssteden en grensgemeenten spelen daarbij een rol. De samenwerking met de provincies Overijssel en Groningen kan in deze eveneens bevorderlijk zijn.

Eems-Dollard Regio (EDR)

De Eems-Dollard Regio (EDR) bevordert de grensoverschrijdende samenwerking tussen Noord-Nederland en Duitsland. Het gebied van de EDR omvat de provincies Groningen, Drenthe en Fryslân en aan Duitse zijde het noordwestelijke deel van de deelstaat Nedersaksen. De meeste Drentse gemeenten zijn bij de EDR aangesloten. Wij zien de EDR als belangrijke samenwerkingspartner, die op het regionale grensoverschrijdende niveau lokale partners aan elkaar verbindt. Daarnaast heeft de EDR een aansturende rol als het gaat om het programmanagement van het INTERREG-programma Nederland-Duitsland en neemt zij een voortrekkende taak op zich als het gaat om het verbinden van partijen op inhoudelijke thema's, zoals bij de uitvoering van het Koepelproject Arbeidsmarkt Noord. De EDR vormt in die zin ook een expertiseplatform, waarbij het ondersteuning biedt aan het politiek-bestuurlijke contact tussen Noord-Nederland en de Duitse Weser-Ems Regio.

Het GrensInfoPunt Eems Dollard Regio (GIP EDR) biedt werkgevers en werknemers gratis informatie en advies over kansen en mogelijkheden om te werken over de grens.

Euregio Enschede-Gronau

De Euregio Enschede-Gronau bevordert de samenwerking tussen Nederland en Duitsland in het oosten. Het gebied omvat de provincies Overijssel en Gelderland en een klein deel van de provincie Drenthe. Aan Duitse zijde het zuidwestelijke deel van de deelstaat Nedersaksen en het noordwestelijke deel van de deelstaat Noordrijn-Westfalen. De gemeente Coevorden is als enige Drentse gemeente lid van de Euregio Enschede-Gronau. Hoewel wij de focus leggen op de EDR als primaire Euregio-partner is de Euregio Enschede-Gronau voor ons een interessante partner als het gaat om relaties op het gebied van vervoer en infrastructuur en de samenwerking met partners in de provincie Overijssel.

Wachstumsregion Ems-Achse en Stedenkring Zwolle-Emsland

Naast de meer bestuurlijke samenwerkingsverbanden werken wij ook binnen inhoudelijke gremia samen over de grens. Op het gebied van economische ontwikkeling en arbeidsmarkt is de Wachstumsregion Ems-Achse bijvoorbeeld een belangrijke samenwerkingspartner. Dit betreft een coalitie van ondernemers, gemeenten, onderwijsinstellingen en ondernemersverbanden in de Landkreisen Wittmund, Aurich, Leer, Emsland en de Grafschaft Bentheim. Naast de Nederlands-Duitse arbeidsmarkt houdt dit netwerk zich onder meer bezig met thema's als energie, logistiek en metaal- en machinebouw. Thema's die aansluiten bij de Drentse economische prioriteiten.

De Stedenkring Zwolle-Emsland heeft tot doel een hoogwaardige wegverbinding te ontwikkelen tussen Zwolle en Cloppenburg en economische activiteiten langs de E233 te stimuleren. Dit verband bestaat voornamelijk uit Nederlandse en Duitse gemeenten en wordt ondersteund door de IHK en Nederlandse en Duitse regionale overheden.

Acties

- Belangrijke sport- en cultuurevenementen gebruiken om Duitse bestuurders en voorzitters van maatschappelijke partners uit de regio Weser-Ems te ontmoeten.

- Versterken van de ambtelijk, bestuurlijke en politieke contacten met de landkreisen Emsland en Grafschaft Bentheim.
- Versterken van de ambtelijke en bestuurlijke samenwerking met de Wachstumsregion Ems-Achse, gericht op economische ontwikkelingen en de grensoverschrijdende arbeidsmarkt.
- Onderzoek doen naar de mogelijkheden en voorwaarden om de rol van de Eems-Dollard Regio als regionaal expertiseplatform en projectmanagementpartner te versterken.
- Faciliteren van informatie-uitwisseling tussen provincies, regio's, waterschappen en gemeenten over grensoverschrijdende projecten, acties en ontwikkelingen.

5.5 Grensoverschrijdende instrumenten

Grensoverschrijdende instrumenten spelen een belangrijke rol bij de uitvoering van ons Duitslandbeleid. Deze instrumenten helpen ons om onze samenwerkingsambities te vertalen naar concrete projecten en acties. Hierna zijn twee – voor Drenthe belangrijke – instrumenten uitgelicht.

5.5.1 INTERREG-programma Nederland-Duitsland

> [Het optimaliseren van de inzet van het INTERREG-programma Nederland-Duitsland](#)

Al 25 jaar is het INTERREG-programma Nederland-Duitsland actief in de grensregio. Vanaf 1991 heeft de Europese Unie (EU) in het kader van INTERREG-middelen vanuit de Europese Structuurfondsen beschikbaar gesteld om de ontwikkeling en de integratie van het grensgebied te stimuleren. Het huidige INTERREG VA-programma – voor de periode 2014-2020 – focust zich op twee primaire strategische doelen:

- Het vergroten van de innovatiekracht in het grensgebied, met als focusthema's Energie, High Tech Systemen en Materialen (HTSM), Health en Life Sciences, Logistiek en Agribusiness / Food.
- Het versterken van de cohesie door de grens weg te nemen als barrière, bijvoorbeeld op het gebied van cultuur en toerisme, maar ook op de thema's veiligheid en arbeidsmarkt.

Wij hebben de ambitie om de resterende middelen binnen dit programma de komende periode nog effectiever in te zetten. Om zo de kansen voor participatie vanuit het Drentse MKB en maatschappelijke organisaties en instellingen te maximaliseren. Naast grote innovatieve projecten gaat het ook om stimulering van kleinschalige initiatieven. Samen met onze partners in de noordelijke regio zien wij het INTERREG-programma Nederland-Duitsland als een belangrijk instrument, omdat het de autonomie van de grensregio versterkt en laagdrempelig herkenbare grensoverschrijdende activiteiten stimuleert.

In 2016 is de discussie over de ontwikkeling en inzet van de Europese Structuurfondsen en daarmee de toekomst van het INTERREG-programma Nederland-Duitsland opgestart. Wij zetten daarbij samen met onze partners in op voortzetting van dit programma. Ook ná 2020. De projecten die binnen dit programma worden ontwikkeld en uitgevoerd, vormen immers een concrete bijdrage aan de ontwikkeling en leefbaarheid van het grensgebied. Waarmee ze concrete handvatten bieden om de culturele, institutionele en bestuurlijke grenzen te verminderen. Daarmee laat dit programma zien wat Europa in de praktijk kan betekenen voor burgers en ondernemers van Drenthe.

Acties

- Actualiseren van de 'Strategie Nord' als inhoudelijke basis voor de samenwerking binnen het INTERREG-programma Nederland-Duitsland in het Eems-Dollard gebied.
- Stimuleren van projectontwikkeling op het gebied van economie, kennis en cultuur.

5.5.2 Het Rijnland Instituut

> [Het bevorderen van de ontwikkeling van het Rijnland Instituut](#)

In 2016 is de basis ontstaan voor het Rijnland Instituut, een samenwerkingsverband tussen Alfa College, Stenden Hogeschool, en het Drenthe College. Het is een netwerk waarin kennis wordt ontwikkeld, gedeeld en toegepast door en voor het regionale beroepsonderwijs (HBO en MBO). Met partners in de

beroepenvelden op het gebied van Duits-Nederlandse internationalisering. Door krachtenbundeling van de beroepsonderwijsinstellingen aan beide zijden van de Nederlands-Duitse grens wil het instituut inspelen op het arbeidsmarktrelevant opleiden en scholen in de Euregionale kenniseconomie. Een expertgroep bestaande uit vertegenwoordigers van de Eems-Dollard Regio (EDR), de Wachstumsregion Ems-Achse, de Berufsbildende Schule Lingen, de Fachhochschule Osnabrück (Lingen), de provincie Drenthe, de gemeenten Emmen en Hardenberg, de Rijksuniversiteit Groningen, de landkreisen Emsland en Leer, de Euregio Enschede-Gronau en VNO-NCW, begeleidt de ontwikkeling van het instituut.

De huidige partners binnen het Rijnland Instituut hebben een meerjarenplan 2017-2020 uitgewerkt met als prioritaire opgaven de ontwikkeling van een inhoudelijke agenda en activiteitenportfolio, professionalisering van de samenwerking tussen beroepsonderwijs en bedrijfsleven en het daadwerkelijk uitbouwen van het instituut tot een grensoverschrijdend partnerschapsnetwerk. Daarbij worden de volgende rollen voor het Rijnland Instituut voorzien:

- Het instituut fungeert als een kennisconsulaat met een adaptieve agenda ter versterking van de arbeidsmarkt, het ondernemerschap en het beroepsonderwijs in de grensregio. Daarbij wordt gefocust op de gebieden (I) Technologie, (II) Vrijtijdseconomie en (III) Taalverwerving en cultuur.
- Het instituut biedt een platform om kennis, contacten en projecten aan beide zijden van de grens te verbinden.
- Het instituut vervult een expertrol inzake grensoverschrijdend opleiden, scholen en werken.

De geografische focus van het Rijnland Instituut ligt op de Nederlandse provincies Groningen, Drenthe en Overijssel en in Duitsland op het Weser-Ems gebied. Het instituut is fysiek verbonden aan de locatie van de Stenden Hogeschool (vanaf 1 januari 2018 NHL-Stenden) in Emmen.

Wij zien het Rijnland Instituut als partner in de bevordering van de grensoverschrijdende samenwerking binnen de triple helix van ondernemers, onderwijs en onderzoek. Door kennis te bundelen en een vakgericht netwerk van ondernemers te vormen, kan het Rijnland Instituut in onze visie uitgroeien tot een belangrijk fundament voor vraaggestuurde projectontwikkeling. Dit vergt echter wel een duidelijke inhoudelijke focus, een toekomstgerichte organisatie en een grensoverschrijdend partnerschap.

Acties

- Ondersteunen van de vakinhoudelijke ontwikkeling van het Rijnland Instituut met als basis een kwalitatief netwerk van Nederlandse en Duitse partijen bestaande uit ondernemers en vertegenwoordigers vanuit het onderzoek en onderwijs.

5.6 Positionering in Europa

> Het optimaliseren van het gebruik van netwerken in Brussel, in het bijzonder met Nedersaksen

De EU is voor Drenthe van grote betekenis. De EU en haar lidstaten nemen besluiten die van invloed zijn op de ontwikkeling van de Drents-Duitse grensregio. Een krachtige profilering van Drenthe in Brussel is van cruciaal belang in relatie tot beïnvloeding van beleid. Drenthe staat sterker wanneer zij samenwerkt met andere regio's. Zo werkt Drenthe voor kennisoverdracht en belangenbehartiging samen met andere Europese regio's. Wij zijn vanuit onze participatie binnen het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) vertegenwoordigd binnen het Huis van de Nederlandse Provincies (HNP) in Brussel en we zijn als Provincie lid van het Comité van de Regio's (CoR). Hiermee kunnen we een vinger aan de Brusselse pols houden, inspelen op Europese kansen en contacten uitbreiden met Europese regio's zoals Nedersaksen. We werken daarbij nauw samen met clusters, kennisinstellingen en de vier grote steden in Noord-Nederland, die een gezamenlijk (NG4) netwerk vormen in Brussel.

Samenwerking met Nedersaksen

We werken tevens nauw samen met andere regio's in Europa om de Brusselse beleidsagenda te beïnvloeden en om gezamenlijk aan projecten te werken die gefinancierd worden met Brussels geld. Een natuurlijke partner daarbij is Nedersaksen. Noord-Nederland en (West-)Nedersaksen hebben immers

veel met elkaar gemeen. Het gaat dan zowel om de economische structuur (veel en verspreid klein MKB met focus op landbouw, industrie en bouw) en de ruimtelijke structuur (veel landelijk gebied en dunbevolkt met weinig grote steden). Daarnaast werken we aan gezamenlijke opgaven, zoals energietransitie en innovatie binnen het MKB. Daarom willen wij verkennen welke mogelijkheden er zijn om samen met de deelstaat Nedersaksen op te trekken en elkaars netwerken te gebruiken. Nedersaksen heeft een grote vertegenwoordiging in Brussel en participeert sterk in Europese verbanden. Door gezamenlijk op te trekken, kan een krachtigere proactieve lobby worden gecreëerd. Wat voor Brussel geldt, kan vanuit de samenwerking ook gelden voor thema's die in Den Haag en Berlijn spelen. Natuurlijk trekken we hierbij steeds samen op met onze regionale partners.

Benutten Europese netwerken en programma's

De ontwikkeling van de Drents-Duitse samenwerking kunnen wij ook versterken door een betere benutting van andere Europese programma's en netwerken in aanvulling op het INTERREG-programma Nederland-Duitsland. Het gaat dan bijvoorbeeld om een intensievere inzet op projectontwikkeling binnen de grensregio in het programma INTERREG North Sea Region (NSR) en het programma INTERREG Europe. Maar ook op het gebied van vervoer en infrastructuur zien we een strategisch belang in samenwerking met Nedersaksen, namelijk binnen de Trans-Europese North Sea Baltic transportcorridor.

Met een versterkte inzet denken wij dat een gecoördineerde en meer gefocuste aanpak in Brussel van toegevoegde waarde kan zijn voor Drenthe, Noord-Nederland en het Noord-Nederlandse / Noord-Duitse grensgebied.

Acties

- Verkennen van de mogelijkheden om bij gezamenlijke belangen en interesses meer samen op te trekken met de deelstaat Nedersaksen in de lobby richting Brussel.
- Verkennen van de mogelijkheden om vanuit de grensregio beter en effectiever gebruik te maken van relevante Europese programma's en netwerken. Een voorbeeld hiervan is participatie binnen de Association of European Border Regions (AEBR).

6. BLIK OP DE TOEKOMST

Wij beginnen natuurlijk niet vanaf nul. Op zowel ambtelijk als bestuurlijk niveau zijn we op vele verschillende terreinen actief op het gebied van de grensoverschrijdende samenwerking. Desondanks zijn wij van mening dat er mogelijkheden onbenut blijven en dat er meer resultaten geboekt kunnen worden. Dit vraagt om een gestructureerde en op de toekomstgerichte aanpak. Rekening houdend met een lange adem. In primaire zin vraagt dat om vertrouwen. Wat ontstaat door mensen op verschillende niveaus met elkaar te verbinden. Alleen dan ontstaan de relaties die nodig zijn om samen te groeien. En de welvaart en leefbaarheid in het Drents-Duitse grensgebied te versterken.

Deze agenda richt zich op de periode 2017-2020. Tegelijkertijd zijn we ons er van bewust dat vele acties de termijn van het jaar 2020 gaan overschrijden. Dat is geen issue. Veel van de grensoverschrijdende acties overstijgen namelijk de collegeperiode. Ons streven is wel om dit de eerste én laatste Drentse Duitslandagenda te laten zijn. Door samenwerking met Duitsland dusdanig binnen de provinciale organisatie in te bedden. Waarbij ieder domein zijn eigen Duitsland-beleid inkleurt en daarmee een volgende Drentse Duitslandagenda overbodig maakt.

BIJLAGE 1 - OVERZICHT DRENTSE INTERREG VA-PROJECTEN

Hieronder is een actueel overzicht (stand oktober 2017) weergegeven van de projecten binnen het INTERREG VA-programma Nederland-Duitsland waarin partners vanuit Drenthe deelnemen en/of welke door de provincie Drenthe worden gefinancierd.

INTERREG VA-projecten			
Projectnaam	Thema	Drentse cofinanciering	Projectomvang
1. Food2020	Agribusiness/Food	€ 18.521	€ 5.219.283
2. Power-to-fleX	Energie	€ 17.140	€ 3.364.323
3. Groene Kaskade	Energie	€ 40.133	€ 6.000.796
4. LNG-pilots	Energie	€ 11.651	€ 6.747.286
5. MariGreen	Energie	€ 42.751	€ 9.942.108
6. BioÖkonomie im Non-Food-Sektor	HTSM	€ 107.620	€ 7.777.511
7. ID3AS	HTSM	€ 120.000	€ 9.750.000
8. Bionica in het MKB	HTSM	€ 26.292	€ 3.000.000
9. Health-i-Care	Health & LifeScience	€ 25.000	€ 7150.000
10. Vital Regions	Health & LifeScience	€ 19.659	€ 1.761.290
11. I-Pro Nord	HTSM	€ 51.172	€ 11.597.136
12. EUREGIO Goederencorridor	Logistiek	€ 18.052	€ 410.830
13. Grenzeloos Moor – Grenzeloos Veen	Plattelandsontwikkeling	€ 457.019	€ 6.570.186
14. Koepelproject Arbeidsmarkt Noord	Arbeidsmarkt	€ 183.000	€ 5.980.989
15. Kulturachse Nord	Cultuur	€ 25.000	€ 384.357
16. SpoorRegio	Spoorpersonenvervoer	€ 5.000	€ 454.500
17. Arbeidsmarkt in grensregio's NL-D	Arbeidsmarkt	€ 9.896	€ 586.927
18. Net(z)werk+	Kleinschalig allerlei	€ 150.000	€ 8.000.000
Totaal		€ 1.327.906	€ 94.697.522

